

УДК 37.013:[613:316.62]

А.Є. Никифоров, аспірант

*Луганський національний університет імені Тараса Шевченка
вул. Оборонна, 2, м. Луганськ, Україна, 91011*

СПРЯМОВАНІСТЬ НА ВИХОВАННЯ ЗДОРОВИХ ШКОЛЯРІВ ТА ПРАГНЕННЯ ДО ОСОБИСТІСНОЇ І ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ЯК ВАЖЛИВІ КОМПОНЕНТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Розкрита актуальність проблеми формування соціального здоров'я сучасної молоді, зокрема школярів та студентів педагогічних спеціальностей. Пропонується авторське поняття соціального здоров'я майбутнього педагога. Особлива увага приділяється характеристиці таких компонентів соціального здоров'я майбутніх педагогів, як «спрямованість на виховання здорових школярів» та «прагнення до особистісної та професійної самореалізації».

Ключові слова: соціальне здоров'я майбутнього педагога, структурні компоненти, здорові школярі.

Визначення проблеми. Серед нагальних проблем сьогодення, вирішення яких певною мірою сприятиме становленню та розвитку держави, на наш погляд, є виховання всебічно розвиненої та здорової молоді. При цьому вкрай важливо, щоб сучасна молодь була здорова не тільки на фізичному (соматичному) рівні, але й на психічному та соціальному.

Не применшуючи значення вище перелічених аспектів здоров'я, слід зауважити на особливій значущості як для кожної людини особисто, так і на державному рівні сформованості індивідуального соціального здоров'я. Саме соціальне здоров'я певною мірою обумовлює місце кожної особистості в соціумі й, як наслідок, її реалізації, становлення тощо. У зв'язку з вищезазначеним, враховуючи специфіку професійної діяльності, вкрай важливим є наявність сформованості соціального здоров'я для майбутніх педагогів, оскільки саме від цього залежатиме наскільки буде сформовано соціальне здоров'я у їх вихованців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виділення невирішених частин проблеми. За останні п'ять років цікавість до проблеми виховання соціально здорової особистості, зокрема школярів та студентів, дещо зросла серед вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких: В. Бабінцев [1], В. Бабич [2], Л. Байкова [3], Л. Горяня [4], В. Колесов [5], Л. Колпина [6], В. Мягих [7], Е. Поднебесная [8], Е. Приступа [9] та ін. Не зважаючи на збільшення інтересу у контексті вищезазначеного питання проблема формування соціального здоров'я майбутніх учителів та розкриття змісту і особливостей самого поняття й досі залишається майже не вивченою. Тому **мета статті** полягає у розкритті окремих структурних компонентів соціального здоров'я майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу дослідження. В структурі запропонованого нами авторського поняття соціального здоров'я майбутнього педагога нами виділено чотири основних компонента, а саме: здатність особистості до тісної взаємодії з соціумом; спрямованість на підвищення рівня власного соціального здоров'я та фізичної підготовленості; спрямованість на виховання в майбутній професійній діяльності всебічно здорових школярів; прагнення особистісної та професійної самореалізації.

Оскільки перші два компоненти соціального здоров'я майбутніх педагогів нами розглядалися у попередній статті, в даному випадку характеризуємо два останніх структурних компоненти вищезазначеного поняття. На нашу думку, достатньо важливе місце в структурі соціального здоров'я майбутнього педагога займає його спрямованість на виховання в майбутній професійній діяльності всебічно здорових школярів.

Наявність такого компоненту соціального здоров'я майбутнього вчителя перш за все обумовлена специфікою професійної діяльності. Соціальне здоров'я майбутнього педагога, в нашому розумінні, також характеризується відповідальністю за здоров'я своїх вихованців. У теперішній час школярі вимушені ще більше часу проводити за партою, засвоювати значно більший об'єм навчального матеріалу, порівняно з минулими роками.

Все це вимагає від учня додаткових інтелектуальних зусиль, концентрації уваги, що, у свою чергу, збільшує психічне навантаження на дитину. Не зважаючи на це, педагоги-практики всіляко прагнуть лише озброїти учнів знаннями, уміннями та навичками у контексті викладаемого предмету, часто забуваючи про найголовніше – здоров'я школярів.

Між тим, останнім часом налічується лише близько 20 % практично здорових дітей. При цьому відзначається достовірна залежність кількості і характеру порушень в стані здоров'я школярів від обсягу і інтенсивності навчальних навантажень, від незбалансованого харчування, руйнування служб шкільного лікарського контролю і лікувальної фізичної культури, консервативних форм і методів фізичного

виховання, недостатнього кадрового і матеріально-технічного забезпечення фізичної підготовки [10]. Негативні прояви відмічаються також в контексті соціального, психічного та духовного аспектів здоров'я сучасних учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Таким чином, вкрай важливим постає питання виховання здорових школярів у всіх його аспектах (духовному, психічному, фізичному та, безумовно, соціальному). Нині кожен вчитель, не залежно від спеціальності, має спрямовувати значні зусилля на озброєння учнів знаннями та необхідними вміннями у контексті збереження та зміцнення власного здоров'я, використовуючи при цьому можливості власного предмету.

Крім того, особливого значення має набувати практична діяльність у зазначеному аспекті, що повинна проявлятися у конкретних діях як на уроках так і поза його межами. Це, перш за все, використання найбільш зручних та доцільних оздоровчих технологій, що спрямовані на переключення уваги учнів, застосування простих і в той час цікавих фізичних вправ, які можна виконувати в умовах класу, а також релаксації, аутогенного тренування для розумового розвантаження тощо.

Це, у свою чергу, вимагає як відповідної підготовленості вчителя, так і розуміння потреби в такій діяльності, а також вміння планувати урок з урахуванням реалізації оздоровчих завдань. Таким чином, спрямованість студента на виховання здорових школярів у майбутній професійній діяльності є одним з важливих компонентів соціального здоров'я майбутніх педагогів.

Важливим компонентом в структурі соціального здоров'я майбутнього педагога нами також було визначено прагнення студента до самореалізації як педагога-професіонала з націленістю на досягнення найвищої педагогічної майстерності та особистої самореалізації, що проявляється, перш за все, в бажанні та практичній реалізації стосовно створення власної сім'ї та виховання дітей.

Виділення вищезазначених аспектів вказаного компонента соціального здоров'я майбутнього педагога обумовлене, перш за все, тим, що кожна особистість взагалі та майбутній вчитель зокрема (являючись частинкою соціума) мають прагнути розкрити власний потенціал у повній мірі. Основні шляхи реалізації цього потенціалу (не враховуючи наявні таланти чи здібності до них – у мистецтві, спорті тощо) відбуваються через особистісне та професійне становлення особистості.

На думку І.П. Краснощок, особистісна самореалізація майбутнього вчителя обов'язково містить його активну життєву позицію й може ефективно формуватися в тісному взаємозв'язку виховання та самовиховання, в постійному прагненні самої особистості до досягнення вищих рівнів саморозвитку [11, с. 3].

Говорячи про прагнення особистості до самореалізації як професіонала, важливо зазначити, що майже кожна людина потребує такої реалізації. Це пов'язано з тим, що більшу частину свого життя людина проводить на роботі, а тому відчуття комфортності, яке виникає при наявності сукупності обставин на роботі (дружній колектив, відповідність наявних здібностей посаді, бачення своєї значущості для суспільства у виконанні професійних обов'язків і т.д.), є дуже важливим для людини.

Відсутність власної реалізації як професіонала може пригнічувати людину, викликати в неї відчуття незадоволення, внутрішнього конфлікту тощо, що, у свою чергу, позначатиметься й на особистісному житті, взаємодії з іншими людьми і т.д.

Особливого значення у зазначеному контексті набуває педагогічна спеціальність. Учні дуже тонко відчувають вчителя, його професіоналізм (що проявляється у наявності відповідних професійно важливих якостей, навчально-методичній компетентності, любові до дітей та своєї професії тощо), а також невідповідність поведінки вчителя стосовно обраної спеціальності, відсутність зростання у професійній діяльності (так необхідної для педагога), що, безперечно, позначатиметься на взаємовідносинах вчителя з учнями, керівництвом, педагогічним колективом, батьками школярів і т.д., таким чином, негативно впливатиме й на стан соціального здоров'я педагога.

Навпаки, спрямованість вчителя на самореалізацію себе як педагога-професіонала сприятиме виробленню у школярів, педагогічного колективу, керівництва школи і т.д. поваги та підвищення власного авторитету. У цьому випадку вчитель відчуватиме свою потрібність суспільству, бачитиме користь своєї праці, що у свою чергу позитивно позначатиметься на стані його соціального здоров'я.

Звертаючись до потреби самореалізації студентів, як особистості, доцільно зауважити, що, як і в попередньому випадку, одним з головних аспектів життя людини постає реалізація себе через виконання вкрай важливих для особистості соціальних ролей (чоловіка – батька, жінки – матері). Студентський вік (особливо на завершальному етапі навчання) характерний соціальним та психологічним дозріванням у контексті створення власної сім'ї.

Між тим, у теперішній час частішають випадки небажання будувати власну родину, або узаконювати стосунки між хлопцем та дівчиною. Крім того, останнім часом також можна бачити негативні тенденції у контексті невірного розуміння сутності родини, що відбивається у викривленні поглядів на цінність сім'ї, її значущість, призначення тощо.

Доступність на телеканалах, у Інтернеті й журналах потворних сюжетів сімейних відносин між чоловіком та жінкою (про що зазначалось раніше), що особливо стосується сексуальних відносин,

вичавлює зі свідомості сучасної молоді справжні цінності української сім'ї (відчуття любові та поваги одне до одного), Християнської моралі у контексті зберігання вірності (фізичної та духовної), бажанні народжувати та виховувати дітей тощо.

Відсутність спрямованості у студента до створення у майбутньому власної родини, що частіше позначається на ненародженості власних дітей, може погано позначитись на стані соціального здоров'я майбутнього педагога, оскільки в цьому випадку, коли з часом людина втрачає можливість реалізувати свою репродуктивну функцію (що особливо стосується жінок) може переживати глибокі депресивні стани, відчуття непотрібності (навіть при умові успішної реалізації себе в професійній діяльності), намагатись звинуватити у своїх проблемах когось іншого, що, у свою чергу, також може призводити до почастішання конфліктів з близькими людьми, колегами по роботі та навіть негативно позначатись на взаємовідносинах з учнями, які можуть постійно нагадувати жінці (вчителю) про втрачену можливість народити дитину.

На нашу думку, сама позиція студентів у контексті небажання в майбутньому створювати власну сім'ю є одним з проявів відхилення від норми стосовно соціального здоров'я майбутнього педагога, що в подальшому може лише посилюватись та загострювати проблему.

Таким чином, прагнення реалізації себе як особистості, яке відображається через створення власної сім'ї та виховання дітей, є достатньо важливою складовою соціального здоров'я майбутнього педагога.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, вищезазначене дозволяє нам сформулювати висновки узагальнюючого характеру, а саме:

1. Соціальне здоров'я майбутнього педагога являє собою складне особистісне утворення, що розкривається через здатність студента до тісної взаємодії з соціумом (встановлення комфортних взаємовідносин зі студентами, викладачами, людьми різного віку та спеціальностей), спрямованість на підвищення рівня власного здоров'я та здоров'я своїх вихованців, прагнення особистісної та професійної самореалізації.

2. Третій структурний компонент соціального здоров'я майбутнього педагога передбачає спрямованість студентів мотивації та відповідної підготовленості до виховання в майбутній професійній діяльності всебічно розвинених та здорових школярів. Наявність зазначеного компоненту обумовлюється специфікою педагогічної діяльності. Відповідно кожен педагог має сприяти вихованню соціально, духовно, психічно та фізично здорових школярів, використовуючи можливості викладаемого предмету та позакласної роботи.

3. Четвертий структурний компонент соціального здоров'я майбутнього педагога передбачає особистісну та професійну самореалізацію. Особистісна самореалізація проявляється у спрямованості студента до створення власної сім'ї, виконання обов'язків чоловіка (жінки), народження та виховання всебічно розвинених та здорових дітей. Самореалізація як педагога-професіонала (професійна самореалізація) передбачає націленість студента на досягнення найвищої педагогічної майстерності у майбутній професійній діяльності.

Зазначені структурні компоненти певним чином відображають сутність та зміст соціального здоров'я студента педагогічної спеціальності, що, у свою чергу, дозволить визначити критерії, показники та рівні сформованості соціального здоров'я майбутнього педагога.

Бібліографічний список використаної літератури

1. Бабинцев В.П. Проблема формирования категориального аппарата понятия «социальное здоровье» / В.П. Бабинцев, Л.В. Колпина // Научные ведомости Белгородского государственного университета. Сер. Философия. Социология. Право. — 2008. — № 12 (52). — С. 49–67.

2. Бабич В.І. Деякі аспекти виховання соціально здорової молоді у контексті шкільного предмету «Основи здоров'я» / В.І. Бабич // Вісник ЛНУ. — 2010. — Ч. 2. — № 17 (204). — С. 233–239.

3. Байкова Л.А. Теоретико-методологические основы исследования социального здоровья детей и учащейся молодежи / Л.А. Байкова // Известия Российской академии образования. — 2009. — № 3. — С. 122–136.

4. Горяня Л. Соціальне здоров'я людини як показник культури спілкування / Л. Горяня // Рідна школа. — 2009. — № 4. — С. 36–41.

5. Колесов В.И. Социальное здоровье студентов / В.И. Колесов // Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России. — 2009. — № 2 (42). — С. 217–229.

6. Колпина Л.В. Социальное здоровье: нормативная модель и реальность / Л.В. Колпина // Среднерусский вестник общественных наук. — 2009. — № 3. — С. 53–59.

7. Мягких В.Б. Соціальне здоров'я молоді в умовах сучасного українського суспільства: дис... канд. соціол. наук: 22.00.04 / В.Б. Мягких. / Дніпропетровський національний ун-т. Кафедра теорії і історії соціології. — Д., 2006. — 225 арк.: табл. — Бібліогр.: арк. 185–202. — <http://www.lib.ua.ru> 14.06.2010

8. Поднебесная Э.И. Педагогические аспекты развития и укрепления социального здоровья подростков средствами информационных и коммуникативных технологий / Э.И. Поднебесная // Вестник Тамбовского университета. Серия: Гуманитарные науки. — 2007. — № 12-1. — С. 218–221.

9. Приступа Е.Н. Социально-педагогическая профилактика девиаций социального здоровья школьника: автореф. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 – Теория и методика обучения и воспитания (социальное воспитание в разных образовательных областях и на всех уровнях системы образования / Е.Н. Приступа. — М., 2008. — 42 с.

9. Копа В.М. Соціальна цінність модусу здоров'я: автореф. дис... канд. філос. наук: 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії / Вадим Михайлович Копа / Одес. нац. ун-т ім. І.І. Мечникова. — Одеса, 2006. — 18 с.

10. Краснощок І.П. Особистісна самореалізація майбутнього вчителя в навчально-виховному середовищі педагогічного університету: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.07 – «Теорія і методика виховання» / І.П. Краснощок. — К., 2003. — 18 с.

Надійшла до редакції 19.09.2013 р.

Никифоров А.Е. Направленность на воспитание здоровых школьников и стремление к личностной и профессиональной самореализации как важные компоненты социального здоровья будущего педагога

Раскрыта актуальность проблемы формирования социального здоровья современной молодежи, школьников и студентов педагогических специальностей. Предлагается авторское понятие социального здоровья будущего педагога. Особенное внимание уделяется характеристике таких структурных компонентов социального здоровья будущих педагогов как «направленность на воспитание здоровых школьников» и «стремление к личностной и профессиональной самореализации».

Ключевые слова: социальное здоровье будущего педагога, структурные компоненты, здоровые школьники.

Nikiforov A. Orientation to education of healthy schoolchildren and aspiration for personal and professional fulfillment as important components of social health of future teachers

Reveals relevance of the problem of formation of social health of modern youth, schoolchildren and students of pedagogical specialties. It is proposed the author concept of social health of future teachers. The special attention is paid to the characteristics of the structural components of social health of future teachers as to «focus on the education of healthy schoolchildren» and «the desire for personal and professional fulfillment».

Keywords: social health of future teachers, the structural components, healthy schoolchildren.